

NATANOVO PROROŠTVO DAVIDU USPON MONARHIJE I MESIJANSKO IDEALIZIRANI LIK DAVIDA (2 SAM 7)

Božo ODOBAŠIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu

Josipa Stadlera 5, BIH – 71 000 Sarajevo

odobasa@bih.net.ba

Sažetak

Natanovo proroštvo Davidu (2 Sam 7) u središtu je deuteronomističke povijesti Izraela. Ono tvori most između Davidova uspona na kraljevsko prijestolje i njegove dinastije. U povijesnim knjigama David je najviše spominjana osoba. Njegov lik povijesno je ponekad kontroverzan a teološki je idealiziran zbog svoje vjernosti Jahvi i svojem narodu Izraelu. Analize prvog dijela teksta Natanova proroštva (2 Sam 7) pokazuju da je David bio ratnik i da je poput orijentalnih monarha učvrstio svoju vlast u Jeruzalemu i naumio Jahvi, Bogu Izraelovu, sagraditi hram (rr. 1-4.17-18a). U drugom dijelu (rr. 5-16) u višeslojnim preradama teksta Jahvina govora Davidu deuteronomistički redaktori spominju diskvalificiranje Davida u namjeri da sagradi Jahvi hram a vještom igrom riječi dom/hram – *bêt/bajit*; »Jahve je s tobom« – *Jhvh 'immāk*; »sluga moj David« – *'abdî Dāvid*; knez/*nāgîd*; zera' – sjeme/potomak, potomstvo; zauvijek – *'ad-'ôlām*, unose važno teološko značenje o Davidovu kraljevskom poslanju i Jahvino obećanje potomka, odnosno potomstva i trajnost dinastije.

U treći dio, Davidovu poniznu molitvu/*tefillah* (rr. 18-29) deuteronomistički redaktor unio je nove teološke naglaske u prethodni tekst i idealizira mesijanski lik Davida, uspoređujući ga s Mojsijem i Jahvinim obećanjima Izraelu (u Savezu na Sinaju). Teološki temelj idealiziranju Davida redaktor je našao u njegovom čistom kultu Jahve i želji da Jahvi sagradi hram. David je u Jeruzalem unio Kovčeg Saveza i tako učinio Jeruzalem glavnim gradom Izraela. On je uzorni Jahvin sluga, pastir, knez – *nāgîd* koji služi Jahvi i svojem narodu. On je pokornik i molitelj. On je ideal koji nije dostigao nijedan kralj u povijesti na njegovu prijestolju. Jahvina obećanja Davidu povezana su neodvojivo s obećanjima Izraelu u Savezu na Sinaju. Zato redaktor njegovu namjeru da sagradi hram proteže u molitvu na trajnost dinastije i kraljevstva. Taj kralj ne misli samo na sadašnjost nego na trajnost, vječnost dinastije, kraljevstva i s tim u svezi cijeloga naroda. Jahvino obećanje potomka/*zera'* – sjeme; potomstvo (rr. 13-14) obećanje

je za budućnost i tiče se ne samo Davidova prijestolja nego cijele budućnosti Izraela. Tako je David u deuteronomističkoj a potom i svećeničkoj tradiciji postao idealizirani lik mesije iz čijeg će roda Bog izvesti potomka po svojem obećanju, Spasitelja, Isusa (usp. Dj 13,22-23).

Ključne riječi: David kralj, Natanovo proroštvo, *bêt/bājit* – dom/hram, *zera'* – sjeme, potomak, potomstvo, sluga moj David – *'abdî Dāvid*, božansko posinjenje, mesijanizam, idealizirani David.

Uvod

Natanovo proroštvo jedan je od vrhunaca Samuelovih knjiga a prema mnogim bibličarima pripada i među središnja teološka mesijanska mjesta cijeloga Staroga zavjeta.¹ U narativnoj građi o usponu monarhije i kralja Davida, proroštvo je ključ razumijevanja mnogovrsne prikupljene građe o Davidu i njegovoj dinastiji. Ono osvjetljava povijest kraljevstva, saveza Božjega s Izraelom, s kraljem Davidom u njegovoj mesijanskoj ulozi kao i u teologiji Hrama u Jeruzalemu.² Proroštvo je u povijesti čitano i razumijevano u svjetlu tradicionalne vjere. Povijesni događaji vezani za kralja Davida čitani su i tumačeni u svjetlu vjere o sakralnosti kralja i mesijanskom shvaćanju da je Bog blizu, da štiti i pomaže svojeg pomazanika u njegovu vršenju kraljevske službe. Mesijanizam se tako temelji, razvija i razumije u vjeri da je kralj predstavnik i glasnik Boga Izraelova.³ Rad u dva dijela obuhvaća povijesni lik Davida i njegov uspon na vlast te mesijanski lik njegova sakralnog i idealiziranog kraljevskog poslanja.

1. Kontroverzni lik Davida u povijesnim knjigama

U starozavjetnim knjigama u kojima se govori o velikim povijesnim likovima u trideset i devet poglavlja govori se o liku Davida. Velika građa o Davidu iz različitih izvora prikupljena je u povijesnim knjigama počevši od Prve Samuelove 16 – 27; pa 29 – 30 a zatim 2 Sam 1 – 24 i Prve Kraljeva 1 – 2. David u tim opisivanjima nadvisuje i lik Mojsija koji se spominje u skoro trideset i jednom poglavlju (Izl 2 – 19; 24; 32 – 34; Br 10 – 14; 17; 20 – 21). I u Knjigama Ljetopisa

¹ Usp. Robert GORDON, *1 & 2 Samuel. A Commentary. Library of Biblical Interpretation*, Grand Rapids, MI, 1986., ²1999., 77.

² Usp. Michael AVIOZ, *Nathan's Oracle (2 Samuel 7) and Its Interpreters*, Bern, 2005., 4.

³ Usp. Agostino BEA, *Lo studio del messianismo nella S. Scrittura*, u: *Il Messianismo*, Atti della XVIII Settimana Biblica, Brescia, 1966., 15, 19.

David se spominje više od Salomona koji se ističe kao graditelj Hrama (1 Ljet 20 – 22; 28 – 29 spominje Davida [15 puta] a 2 Ljet 1 – 9 govori o Salomonu [9 puta]. I u Sirahovoj knjizi gdje se govori o velikim povijesnim likovima deset redaka posvećeno je Davidu (Sir 47,2-11) a nešto manje Salomonu (47,12-23a) i Iliji (48,12a). Više je, pak, riječi o svećeničkim osobama, Aronu (45,6-22, ukupno 17 redaka) i velikom svećeniku Šimunu (50,1-24, ukupno 24 retka). Statistika pokazuje kako je David skoro najvažnija osoba u povijesti Izraela sve do makabejskog vremena kada svećenici preuzimaju glavnu ulogu u društvu.⁴

U tim povijesnim knjigama prikupljena je velika građa i izložena u narativnom neprekinutom nizu s nekim dodatcima u zadnja četiri poglavlja Druge Samuelove knjige (2 Sam 21 – 24). U građi su uočljivi različiti izvori kojima se autor služio. Mnogo je ponavljanja i kontradikcija, što odaje pluralitet različitih izvora i predaja kojima se zadnji redaktor služio.

Tako se vide ponavljanja kad se govori kako je David kod Šaula četiri puta prihvaćen u službu na dvoru (1 Sam 16,22-23; 17,31; 17,55-58; 18,2): jednom je Šaulov štitonoša, drugi put kao hrabri mladić koji se nudi da ide u boj protiv Golijata; tri puta se govori o Šaulovoj zavisti zbog Davidovih uspjeha (1 Sam 18,6-9.14-16.28-30); dva puta se govori o Jonatanu koji Davidu savjetuje da se sakrije (1 Sam 19,1-7; 20,1-10); dva puta David nalazi utočište kod svećenika Ahimeleka (1 Sam 21,11-16; 27,1-6); dva puta, s nešto razlika, govori se o Šaulovoj smrti (1 Sam 31; 2 Sam 1,1-16) itd.

Ponavljanja i kontradikcije prokazuju da je povijesni odnos Davida i Šaula bio obilježen čestim napetostima. To se uočava i u pripovijedanju Abšalomove pobune. Abšalom u 2 Sam 18,18 još za života podiže sebi spomenik jer nema sinova a u 2 Sam 14,27 spominje se da ima tri sina i kćer Tamaru, koja se opet u 2 Sam 13,1 spominje kao njegova sestra.

Ahimas i Jonatan sinovi Sadoka i Ebjatarata prikazani su jednom kao stanovnici Jeruzalema (2 Sam 15,29), gdje prikupljaju vijesti koje šalju Davidu u bijegu (2 Sam 15,27-28.36), a drugi put kao oni koji su na distanci od Jeruzalema i primaju vijesti preko neke sluškinje a koje onda dostavljaju Davidu (2 Sam 17,17s). Tako se i boj između Davida i Abšaloma odvio na dvama različitim mjestima, u Transjordaniji (2 Sam 17,22s) i Efraimskoj šumi (2 Sam 18,6) a sam David prema prvom izvješću bio bi u Mahanaimu a prema drugom u svojoj palači u Jeruzalemu, gdje tuguje za poginulim sinom Abšalomom (2 Sam 18,24; 19,4.6.9).

⁴ Usp. Giovanni GARBINI, Davide nella storiografia dei libri storici (Sam-Re), u: Gian Luigi PRATO (ur.), *Davide: Modelli biblici e prospettive messianiche*, Atti dell VIII Convegno di studi veterotestamentari (Seiano, 13–15 settembre 1993), u: *Ricerche Storico Bibliche*, 7 (1995.), 1, 17.

Iz izložene narativne građe o Davidu sa svim tim ponavljanjima i kontradikcijama jasno je da je građa prikupljena iz različitih izvora i predaja koje je redaktor pokušao složiti u jedinstvenu knjigu kako bi prikazao Davidov uspon do kraljevskoga trona i uspostavu čvrste monarhije.⁵

Mnogi analitičari teksta tih povijesnih knjiga u složenoj građi prepoznaju dva glavna izvora koji ukazuju na tzv. protumonarhističku (1 Sam 8; 10,17-25; 12) i monarhističku (1 Sam 9; 10,1-16; 11) predaju koje je redaktor ili više redaktora složilo u jedinstvenu knjigu uspostave monarhije u Izraelu. Sve su prikupili i građi dali mnogo važniji teološki značaj od povijesne točnosti. Povijest uspostave monarhije zacijelo je zapisivana, o čemu svjedoči i pisac Prve knjige Ljetopisa: »Djela kralja Davida, od prvog do posljednjeg zapisana su u povijesti vidioca Samuela, u povijesti proroka Natana i u povijesti vidioca Gada...« (1 Ljet 29,29).⁶

Samuelove knjige koje su nam na raspolaganju plod su dugog prikupljanja građe iz različitih izvora ali i djelo više redakcija nakon čega je tekst konačno dobio sadašnji svoj oblik pod utjecajem deuteronomističke predaje.⁷ Utjecaj deuteronomista posebno je došao do izražaja i u premišljanjima o ulozi kralja Davida u povijesti Izraela u 2 Sam 7.

1.1. David u središtu deuteronomističke povijesti

U središtu cijelog pregleda Izraelove povijesti, što ga nazivamo »deuteronomistička povijest« a počinje s Knjigom Jošuinom i prati razvoj događaja sve do babilonskog sužanjstva (587. g. pr. Kr.), jest proroštvo proroka Natana dano Davidu opisano u 2 Sam 7. Proroštvo je globalno središte cijele povijesti spasenja jer Božje obećanje Davidu jamči opstanak dinastije i njegova kraljevstva do vijeka (2 Sam 7,16). U drugim tekstovima to je Božje obećanje protumačeno kao Božji savez s Davidom (Ps 89; 132). U cijelom tekstu 2 Sam 7 unatoč tomu

⁵ Davidovo kraljevanje u Izraelu (oko 1010. – 970. g. pr. Kr.) obilježeno je velikim ratnim uspjesima koje je izvojevao u pobjedama nad Filistejcima, Moapcima, Aramejcima, Amoncima, Amalećanima, Edomcima i drugima manjim kanaanskim gradovima. Jeruzalem je od Jebusejaca osvojio oko 1000. g. pr. Kr. i učinio ga prijestolnicom Izraela (2 Sam 5,6-12). »David je nad Izraelom kraljevoao četrdeset godina: u Hebronu je kraljevoao sedam godina a u Jeruzalemu je kraljevoao trideset i tri godine« (2 Sam 5,5; 1 Kr 2,11).

⁶ Usp. Celestin TOMIĆ, *Poruka spasenja Svetoga pisma Staroga zavjeta*, Zagreb, 1983., 114–119; Wilfrid J. HARRINGTON, *Uvod u Stari zavjet. Spomen obećanja*, Zagreb, 1977., 45–63, 180–190.

⁷ Usp. Georg HENTSCHEL, *Die Samuelbücher*, u: Erich ZENGER I DR., *Einleitung in das Alte Testament* Stuttgart, 2006.; Hans Wilhelm HERTZBERG, *I & II Samuel. A Commentary*, London, 1964., 17–21.

što se ne rabi riječ *b^erît* (savez), Natanov govor je shvaćen i kao Božje obećanje (Savez) nekoć s Abrahamom (Post 15,7 – 21; 17,6 – 19) i kao Božji Savez na Sinaju (Izl 19,3-8; usp. Izl 20 – 24; 34,10-35). Tako ga je i sam David u 2 Sam 23,5 shvatio kada kaže: »on je učinio vječni savez sa mnom«, *b^erît `ôlām*. Autor Psalma 89 nema dvojbe oko Božjeg obećanja Davidu i četiri puta izrijekom ga definira kao *b^erît* – savez (Ps 89,4.29.35.40). I 1 Ljet skoro doslovno prenosi Božje obećanje Davidu iz 2 Sam 7 i kroz cijelu knjigu u središte cijele Izraelove povijesti stavlja Davida komu se Bog zakleo da će učvrstiti njegovo prijestolje zasnagda i na njemu će kraljevati njegov potomak.

1.2. Struktura poglavlja 2 Sam 7

Građa poglavlja sastavljena je od narativne građe unutar koje se ističe Jahvin govor Davidu i zahvalna Davidova molitva.

1. Prvi uvodni dio narativne građe (rr. 1-4; 17-18a) izriče kontekst Natanova proroštva.⁸ To je dijalog između kralja i proroka Natana u kojem je prvotno uočljivo prorokovo ohrabrenje Davidu: »čini sve što ti je na srcu jer Jahve je s tobom« (r. 3). Natan se ovdje pojavljuje prvi put kao prorok u ulozi Davidova savjetnika i Jahvina posrednika u dijalogu. Formula kojom se kao prorok služi – »Jahve je s tobom« – uobičajena je i kod drugih proroka; njome se ohrabruje poslanje Jahvina izabranika. Ona će doći do izražaja u Jahvinu obećanju i Davidovu potomku koje kroz dijalog nalazimo u rr. 15-16: »svoje naklonosti neću odvratiti od njega kao što sam je odvratio od Šaula«. Jahve će, dakle, biti i s Davidovim potomkom. Pripovijedanje se nastavlja u rr. 17-18a i uvodi u prekrasnu Davidovu zahvalnu molitvu (rr. 18-29).

2. Drugi dio je Jahvin govor (rr. 5-16). Formulacija »idi i reci« ista je i u Natanovu ohrabrenju kralja koji želi sagraditi Jahvi dom/kuću i u Jahvinu nalogu da mu priopći drukčiju odluku. Ista je formulacija *idi reci `abdî 'el dāvid* – »mome služi Davidu« u rr. 5. i 8a. Formula dijeli Jahvin govor u dva dijela: rr. 5-7 i 8-16. Prvi dio odnosi se na Davidovu namjeru sagraditi Jahvi dom/hram (r. 5) a drugi dio odnosi se na budućnost Davida i njegova doma, tj. dinastije (rr. 8-16). U oba slučaja u igri je riječ *bêt*, odnosno u promjeni *bajit* – »dvor, kuća, palača, hram«. Poruka Davidu započinje retoričkim pitanjem (r. 5b): »zar ćeš mi ti sagraditi (*bānah*) kuću (*bajit*) da u njoj prebivam?«) kojim se prelazi na diskvalificiranje Davida u namjeri da Jahvi sagraditi dom. Negativni odgovor

⁸ Paralelni tekst u 1 Ljet 17,1 ispustio je drugi dio prvog retka »kad mu je Jahve pribavio mir od svih njegovih neprijatelja« što bi ukazivalo da je David i nakon razgovora s Natanom još vodio ratove i da nije imao mira na prijestolju.

Davidu pojačava se argumentacijom Jahvina boravka uz Izraelce kao lualice u vrijeme sudaca a potom s jednom inkluzijom prelazi na središnju temu o gradnji (ponavlja se isti glagol *bānah* – »sagraditi«) hrama (*bajit*) î Jahvi.

Prvi dio Jahvina govora (rr. 8-9) upućen je izravno Davidu kojega se i ovdje oslovljava s *`abdî* – »sluga moj« a Jahve se titulira *Jhvh s'ba'ôt*, što upućuje na Jahvinu blizinu Davidu kao nekoć narodu na putu u vrijeme naseljavanja u Obećanu zemlju. Glagoli koji se rabe u prigovorima Davidu u prvom su dijelu u perfektu a u drugom u imperfektu i ciljaju na budućnost: »ja sam te doveo s pašnjaka... da budeš knez nad mojim izraelskim narodom« (r. 8), bio sam s tobom... ja ću ti pribaviti veliko ime...« (r. 9), »Jahve će te učiniti velikim, Jahve će ti podići dom (*bajit*) (r. 11). Više nabrojenih čina su svi u korist Davida i njegove budućnosti ili jednostavnije rečeno – budućnost Izraela ovisi o Davidu.

Drugi dio (rr. 11b-16) odnosi se na Davidov dom koji ovisi izravno o obećanjima danih Davidu (r. 9b). Jahvino obećanje je izravno: »Ja ću ti pribaviti veliko ime kao što je velikaško ime na zemlji« (r. 9b). U obećanju velikaškog imena Davidu jamči se i produženje potomstva: »Jahve će ti podići dom« (r. 11b, *bajit* sada u značenju »potomstva«). Svi će uživati mir na tom mjestu. Obećanje je upućeno Davidu i njegovu potomstvu za budućnost. Navještaj »potomak Davidov će sagraditi Jahvi dom« i s njim će Jahve imati sinovski odnos navješćuje trajnost Božje vjernosti svojim obećanjima zauvijek (r. 15). Tri su Jahvina jamstva za budućnost i tiču se Davidove kuće, kraljevstva i prijestolja: »Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati dovijeka preda mnom, tvoje će prijestolje čvrsto stajati zasvagda (r. 16).«

3. Treći dio je *Davidova molitva* (rr. 18-29).

David zahvaljuje Jahvi za obećanja koja se odnose na daleku budućnost. David moli da Jahve ispuni dana obećanja koja je dao svojem sluzi i njegovu domu (r. 25). Molitva je izraz poniznosti i vjere u Jahvu (*tefillah*). Prizivanje Jahvinih dobročinstava u prošlosti što ih je iskazao svojem sluzi i cijelom izraelskom narodu (rr. 18b-24) jamstvo su da će Jahve održati vjernost koju je u Savezu s Izraelom obećao. Ističu se dobročinstva iskazana samom Davidu (rr. 18b-21) kao i cijelom Izraelu, kojega je Jahve učinio svojim narodom zauvijek (rr. 23-24). I prvi i drugi dio započinju retoričkim pitanjem. U prvome dijelu David pita: »Tko sam ja Gospode Jahve...« (r. 18b), a u drugome: »Postoji li ijedan narod na zemlji kao tvoj izraelski narod...« (r. 23a). Redak 22 spaja dva dijela u jednu cjelinu. Nabrajaju se Jahvina djela – izabranja, izbavljenja od neprijatelja i otkupljenja iz Egipta (r. 9b). Aluzija je očita na sklopljeni Savez na Sinaju (r. 24) ali i na Jahvinu čudesnu naklonost Davidu (r. 22). Sve je to tipičan izraz deuteronomističke teologije zabilježene u Pnz 4,3-9.32-37 o jedincatom

Bogu koji je bliz svojem sluzi i svojem narodu. Dvostruko nabranje Jahvinih djela, Davidu i narodu, u literarnom obliku ima svečan ton liturgijskog slavlja u kojem se izriču pohvale Bogu za iskazane milosti. Lirski stil popraćen retoričkim pitanjima poprma vrijednost ushićenosti, što često nalazimo u himničkim tekstovima (usp. Ps 85,3-4.11-14). Tako je pisac u Jahvinim djelima iz prošlosti našao čvrstu motivaciju za govor o perspektivnijoj budućnosti. Davidova zahvalna molitva bila bi dio jednog liturgijskog slavlja pa neki drže da u prvotnim redakcijama i nije činila sastavni dio Natanova proroštva.⁹

1.2.1. Neodvojiva povezanost Davida i Izraela

Ponizna molitva, zazivi puni sjećanja na Jahvina djela u povijesti s priložnim *v'attāh Jhvh* – »a sada Gospode« (r. 25) razvija molitvu i prelazi u prozbu s motivom *kî 'attāh Jhvh* – »jer si ti Gospode... objavio svome sluzi ovo; ja ću ti podići dom« (*bajit*) (r. 27). Sluga molitelj još jednom spominje Jahvino obećanje (r. 28b) pa zaključno moli blagoslov za dom (*bêt*) svojeg sluge (r. 29) i na kraju dodaje opet motiv »jer kad ti Gospode Jahve obrekneš i blagosloviš kuću tvoga sluge, bit će blagoslovljena zasnagda« (r. 29b).

Shema molitve ima oblik ABA (A/25-27 zazivi; B/28 obećanje; A/29 blagoslov).

U cijeloj molitvi izmjenjuje se spomen velikih Jahvinih djela učinjenih Davidu (r. 20-21) a isto tako cijelom Izraelu (r. 23). Ona stoje u najtješnijoj vezi te što je učinjeno Izraelu tiče se i Davida a milosti i obećanja dana Davidu tiču se i cijelog Izraela. Zato David moli da Jahve ispuni obećanja njemu i nad cijelom njegovim domom. Prvi dio molitve ustvari je zahvalna molitva za sve što je Jahve učinio Izraelu a drugi je prozba da se obećanja Davidu ispune i na potomstvu Davidovu. Naime, David je svjestan kako je njegova sudbina duboko ukorijenjena u onu Izraela kojemu je Jahve pribavio mir (r. 9b) pa prema tome nije važan samo on nego i njegovo potomstvo (rr. 11b-16). Unutar molitve retrospektivno se izlaže kao jedno djelo što je Bog učinio Davidu i Izraelu. Ona se prožimaju i osvrta na njih ima svoje veliko teološko značenje kako za izabrani narod tako i za kraljevsku dinastiju. Na teološku važnost ukazuje sintagma *'ad-`ôlām* – »dovijeka«, koja se ponavlja tri puta (r. 13b i 16, dva puta). Jednom se rabi u retrospektivnom povijesnom spomenu Jahvina izbora Izraela za svoj narod (r. 24), a četiri puta u molitvi gdje sintagma prati

⁹ Usp. Matitiahue TSEVAT, The House of David in Nathan's Prophecy, u: *Biblica*, 46 (1965.) 1, 353–356.

Davidovu prozbu (rr. 25-29): »Zato sada, Gospode Jahve, ispuni zauvijek obećanje... (r. 25); neka se veliča tvoje ime zauvijek... (r. 26); udostoj se sada blagosloviti dom svoga sluge, da ostane dovijeka pred tobom... (ponavlja se opet na kraju)... i kad ti blagosloviš kuću tvog sluge bit će blagoslovljena zasnagda (r. 29). Ponavljanja te sintagme u tekstu, u r. 16 i u r. 29 po dva puta, očito je teološko naglašavanje prozbe koju je u tekst unio redaktor toga poglavlja.

U prvom dijelu velike Davidove molitve (rr. 18b.24) izrazi ističu Božje djelovanje u korist izraelskog naroda ili točnije savez Božji s Izraelom: »Tako si učinio svoj izraelski narod svojim narodom zauvijek, a ti si mu, Jahve, postao Bogom« (r. 24). U tekst umetnuta sintagma `ad-`ôlām naglašava trajnost i neopozivost Saveza. Obećanje Davidu prema molitvi ne izražava tu trajnost pa David moli blagoslov koji bi bio izvor ispunjenja Božjih obećanja i za njegovu kuću *zasnagda* (*l'ôlām*). S druge strane sintagma `ad-`ôlām u redcima 25-29 prema tekstualnim analizama bila bi inkluzija kojom je redaktor istaknuo teološku važnost Jahvinih obećanja za budućnost Izraela ali i Davidova potomstva.

1.3. *Shema* poglavlja 2 Sam 7¹⁰

Prvi dio

Narativna građa (rr. 1-4)

1. Jahvin govor (rr. 5-16)

- a. Govor o gradnji *hrama* (rr. 5-7)
  - s uvodnim riječima glasnika Božjeg (r. 5a)
    - retoričko pitanje (r. 5b)
    - obrazloženje (r. 6)
    - novela s retoričkim pitanjem (r. 7)
- b. Govor o *kući* Davidovoj (rr. 8-16)
  - s uvodnim riječima glasnika (r. 8a)
    - obećanja Davidu i Izraelu (rr. 8b-11a)
    - Jahvino obećanje izgraditi *dom* Davidu (rr. 11b-16)

Narativna građa (r. 17)

¹⁰ *Shema* prema: Bernard RENAUD, La prophétie de Natan: Théologies en conflit, u: *Revue Biblique*, 101 (1994.) 1,13.

Drugi dio

Narativna građa (r. 18a)

2. Davidova molitva (rr. 18b-29)

- a. Slavljenje i zahvala Bogu za čudesna djela (rr. 18b-25)
  - djela učinjena u slavu Davida (rr. 18b-21)
  - slavljenje Boga (r. 22)
  - djela učinjena u korist Izraela (rr. 23-24)
    - a) r. 18b-21, b) r. 22, a) rr. 22-24
- b. Ponizna molitva (rr. 25-29)
  - molitva da se ispuni Jahvino obećanje
  - molitva za ispunjenje obećanja danih *sluzi i domu* (rr. 25-26)
  - iznošenje motiva (r. 27); Jahvino obećanje podići *dom*
  - slavljenje Boga zbog obećanja (r. 28)
  - molitva za blagoslov (r. 29)
    - ponizna molitva (r. 29a)
    - iznošenje motiva r. 39b (da *dom sluge* ostane zasvagda)

Sažeto, molitva strukturalno izgleda ovako:

  - a) r. 25-27, b) r. 28, a) r. 29.

1.4. Deuteronomistički spis u 2 Sam 7

Analiza vokabulara u tekstu, umetanje teoloških tema i samog mjesta 2 Sam 7 u deuteronomističkoj povijesti upućuju na višeslojnost i razvoj nekih povijesno-teoloških misli vezanih za kraljevanje Davida i budućnost njegove dinastije u Izraelu.

Velike literarne analize proveli su u svojim djelima Leonard Rost¹¹ i Timo Veijola¹². Rost u svojoj analizi polazi od Davidove molitve u rr. 18-29 i odatle se vraća uputama Davidu u rr. 8-16, gdje se naglašava kako je Davida Jahve učinio knezom (*nāgîd*) nad izraelskim narodom i potom početku teksta u rr. 1-7. On nalazi da je središnji tekst molitve r. 27a: »Jer si ti Jahve nad vojskama, Bože Izraelov, objavio svome sluzi ovo: ja ću ti podići dom. Zato je tvoj sluga smogao hrabrosti da se pomoli ovom molitvom.« U molitvu bi pripadali dijelovi od rr. 22-24, vjerojatno i r. 26. Prema Rostu, bili bi to dijelovi koji vjerojatno

¹¹ Usp. Leonhard ROST, *Die Überlieferung von der Thronnachfolge Davids*, Beiträge zur Wissenschaft von Alten und Neuen Testament (BWANT), III, 6, Stuttgart, 1926.

¹² Usp. Timo VEIJOLA, *Die ewige Dynastie. David und die Entstehung seiner Dynastie nach der deuteronomistischen Darstellung*, Helsinki, 1975.

potječu iz predaja o Davidu nastalih već u njegovo vrijeme. Rostu su povod za takav zaključak slične molitve koje nalazi u Post 32,10-13: Jakov moli »o Bože oca moga Abrahama, oca moga Izaka, o Bože koji si mi naredio: vrati se u svoj rodni kraj ...«; 1 Kr 8,23-26: Salomon moli... »sluzi svom Davidu, mome ocu, ti si mu ispunio sve što si mu obećao...« (r. 24) i 1 Ljet 29,10-19: »Potom David blagoslovi Jahvu pred svim zborom. I reče David: blagoslovljen da si Jahve, Bože našeg oca Izraela, od vijeka do vijeka...« On misli da je takav formular molitve bio u uporabi u kraljevsko vrijeme. Na starost formulara takve molitve ukazivala bi i Salomonova zakletva o legitimnom naslijeđu na prijestolju njegova oca Davida (Salomon se zaklinje Jahvi u svezi Adonijina pokušaja dokopati se prijestolja), usp. 1 Kr 2,24: »Živoga mi Jahve, koji me potvrdio i posadio na prijestolje moga oca Davida.« Ti izričaji o Jahvi, Bogu Izraelovu, prema Rostu isti su i u Davidovoj molitvi koja bi imala svoj izvor već u kraljevsko vrijeme. Iz cjeline te stare molitve Rost izdvaja r. 13 – »on će sagraditi dom imenu mojemu...« i drži ga deuteronomističkim umetkom. Središnji dio starije predaje u tekstu bio bi r. 11b – »ja ću njemu pribaviti mir od svih njegovih neprijatelja... Jahve će te učiniti velikim...« i r. 16 – »tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati do vijeka...« Bilo bi to, dakle, Božje obećanje Davidu a uvodni dijelovi u Božji govor bili bi redci 1-4a.¹³ Neki drugi analitičari toga teksta¹⁴ u mnogočemu se slažu s Rostom, no većina ipak misli da je tekst Davidove molitve svoj temeljni oblik primio u deuteronomističkoj verziji¹⁵ i dovršen je u nekoliko redakcija. Siegfried Hermann na temelju analiza starih egipatskih i mezopotamijskih tekstova o usponu kraljeva na tron misli da narativni dijelovi u tekstu 2 Sam 7 imaju svoj izvor u kraljevskim novelama.¹⁶ Isti model bio bi u izvornoj građi iz vremena kralja Davida i njegove dinastije. Mnogi bibličari i danas drže da je takvo gledanje na povijest uspona Davida i njegove dinastije na prijestolje ostavilo svoje tragove i na ovom tekstu.¹⁷

Prema toj noveli, misli Hermann, David je ulaskom u Jeruzalem kao i svaki orijentalni kralj sagradio sebi palaču u kojoj stoluje (r. 1: »Kad se David nastanio u svom dvoru...«). On normalno planira gradnju hrama Bogu kojega štuje (r. 2: »Kovčeg Božji stoji pod šatorom...«). Savjetuje se sa svojim savjetni-

¹³ Usp. Leonard ROST, *Die Überlieferung von der Thronnachfolge Davids*, 47–74.

¹⁴ Usp. Friedrich MILDENBERGER, *Die vordeuteronomistische Saul-Davidüberlieferung*, Tübingen, 1962.; Isto, u: *Theologische Literaturzeitung* (ThLZ), 87 (1962.), 778–779.

¹⁵ Usp. Timo VEIJOLA, *Die ewige Dynastie*, 70.

¹⁶ Usp. Siegfried HERMANN, *Die Königsnovelle in Ägypten und in Israel. Ein Beitrag zur Gattungsgeschichte in den Geschichtsbüchern des Alten Testaments*, Leipzig, 1953., 33–44.

¹⁷ Usp. Timo VEIJOLA, *Die ewige Dynastie*, 70, bilješka 148, u kojoj se nabrajaju sljedbenici njegova mišljenja.

kom, prorokom (rr. 2-3), a onda se u hramu kod intronizacije događa objava Božjega plana (rr. 5-16) i prihvaćanje kralja kao božanskog sina (r. 14).

I Hermann i svi koji prihvaćaju teoriju o kraljevskoj noveli drže da je taj tekst dobio svoju deuteronomističku preradu i teološko tumačenje. Kod Davida se pojavljuje samo jedan savjetnik, prorok Natan, koji se inače prvi put ovdje pojavljuje, dok se u egipatskim novelama o usponu faraona pojavljuju mnogi kraljevi savjetnici i službenici. Velika je promjena u tekstu te novele to što David prihvaća poruku koja mu dolazi preko proroka i odustaje od svojeg plana i u svemu se podlaže Jahvinoj volji.

Iako cijeli tekst nije deuteronomistička prerada novele, ostaje djelo deuteronomista. On je iskoristio ključne riječi koje se u tekstu pojavljuju i u kontekstu uspona Davida na vlast kao monarha, iskoristio ih i dao im teološko tumačenje kojem se daje veća važnost nego povijesnim detaljima. Teološko viđenje uspona monarhije kralja Davida uočljivo je napose u Jahvinu govoru Davidu.

Deuteronomist je iskoristio u svojoj preradi ključne riječi: *ʿabdî dāvid* – sluga moj David; *Jhvh ʿimmāk* – Jahve je s tobom; *bêt, bājīt* – kuća, palača, hram; *nāgîd* – knez; *kisseʿ* – prijestolje; *zeraʿ* – sjeme; potomstvo, potomak; *ʿad-ʿôlām* – zauvijek, zasvagda; *dābar Jhvh* – riječ, govor Jahvin.

S tim ključnim riječima proroštvo je povezano u jednu cjelinu u kojoj se literarnim umijećem obećanja Davidu i ispunjenje u sinu Salomonu tumače u svjetlu Božjeg saveza s Izraelom.¹⁸ U Davidu taj je Savez utvrđen i omogućio je mesijansko idealiziranje lika kralja Davida (usp. Ps 89,20-38). Organskim strukturalnim jedinstvom teksta deuteronomist je prije svega istaknuo povezanost Davida i njegova naroda. Dennis J. McCarthy¹⁹ nalazi isti model Jahvinih obećanja Jošui, sucima (Pnz 31,1-6 – Jahve će ići pred Jošuiom i predati mu zemlju neprijatelja njegovih). I Davidu je Jahve osigurao mir od neprijatelja. David je dostojan nasljednik Jošue i sudaca koji bi trebao osigurati trajni mir i svojim potomcima. Zato se obećanje Davidu odnosi prije svega na Izrael u cjelini. David se u tekstu nazivom *ʿabdî dāvid* – »sluga moj David«, uspoređuje s Mojsijem (nakon što je Mojsije izveo narod iz egipatskog sužanjstva i preveo ga preko Crvenog mora, narod se poboja i konačno »povjerova Jahvi i njegovom slugi Mojsiju«, Izl 14,31). Za deuteronomista Mojsije je postao ključ razu-

¹⁸ Usp. Michael AVIOZ, *Nathan's Oracle (2 Samuel 7) and Its Interpreters*, 7.

¹⁹ Usp. Dennis J. McCARTHY, II Samuel 7 and the Structure of the deuteronomic History, u: *Journal of Biblical Literature*, 84 (1965.) 2, 131–138; Dennis J. McCARTHY, II Samuel 7 and the Structure of the deuteronomic History, u: Dennis J. McCARTHY, *Institution and Narrative. Collected Essays*, Rome, 1985., 127–138.

mijeivanja Davidove uloge u povijesti Izraela.²⁰ Isto tako, nakon što je David unio u Jeruzalem Kovčeg Saveza i zaželio Jahvi sagraditi dom (hram), deuteronomist zabrinut za budućnost naroda proširuje obećanje Davidu na budućnost Davidova doma, tj. potomstva. Natanovo proroštvo jest početak novog programa koji je Jahve započeo graditi s Davidom i njegovim potomstvom. To je proroštvo za budućnost naroda. Zato se pisac vraća povijesti obećanja i tumači ih u svjetlu nove sigurnije budućnosti Davidova potomstva i cijeloga izraelskog naroda.²¹

1.5. *Uspon Davida na kraljevsko prijestolje*

U tekstu su jasna dva vida Davidova uspona na prijestolje. U narativnim dijelovima riječ je o uobičajenim kraljevskim usponima koji počinju s krunjenjem kralja. U Davidovu slučaju, nakon što je prihvaćen za kralja i u Judi i u Izraelu (2 Sam 5,2-5), uspostavio je vlast nad cijelim Izraelom, aluziju u našem tekstu na Jahvino obećanje prigodom ustoličenja nalaze neki u r. 9: »Ja ću ti pribaviti veliko ime, kao što je velikaško ime«²² a za njegovo potomstvo u r. 11b-16. Uspon Davida na kraljevsko prijestolje nije bio nimalo lak. To svjedoči deuteronomist u 2 Sam 5-6 kao i drugi tekstovi o povijesti Davida i njegove dinastije. Naš je pisac sažeo taj uspon u izraz *nāgîd* – »knez«. David je u biti bio ratnik koji je od kneza postao kralj. On je poput orijentalnih kraljeva uspostavio čvrstu vlast i kao i svi drugi orijentalni vladari naumio svojem Bogu sagraditi hram. Deuteronomistički, pak, pisac njegovom kraljevskom vladanju daje u svemu teološku važnost. Za to mu je poslužio spomen na prenošenje Kovčega Božjega u Jeruzalem (2 Sam 6), koji se spominje u slavlju godišnjice prenošenja Kovčega Saveza u Jeruzalem u Ps 132.

1.6. *Budućnost dinastije*

Deuteronomist je u preradi teksta otvorio temu o obećanjima Davidovu potomstvu. Nalazimo već aluziju u 1 Kr 2,4 u kojoj sam David hrabri Salomona da bude hrabar i pravi čovjek kako bi Jahve na njemu ispunio svoje obećanje koje mu (Davidu) je dao. I u Salomonovoj molitvi kod posvete Hrama (1 Kr 8,22-60) nalazi se više aluzija koje je Jahve dao Davidu u odnosu na potomstvo.

²⁰ Usp. *Isto*, 129.

²¹ Usp. *Isto*, 133; Bernard RENAUD, *La prophétie de Natan*, 16.

²² Druge formule kod ustoličenja kralja nalazimo npr. u Ps 2,7: »Ti si sin moj danas te rodih«, što je i deuteronomist primijenio u našem slučaju u r. 14 ili slično u Ps 110,1.4.

Aluzija (Jahvi sagradi dom) nalazi se u 1 Kr 8,17-21: »nek je blagoslovljen Jahve, Bog Izraelov, koji je svojom rukom ispunio obećanje... dano mome ocu Davidu da u Jeruzalemu Jahvi sagradi dom« (r. 15). Izraz »Sluga moj David« kojemu je Bog ispunio obećanje spominje se u 1 Kr 8,24.25.26. Aluzije na obećanja dana Davidu pokazuju kako je deuteronomistički pisac preradio narativnu građu u svezi kraljevanja Davida i njegova uspona na prijestolje. U Davidovoj molitvi (rr. 18b-29) prepoznatljiva je shema ABA: David *sluga* – Jahve, Bog i obećanje za budućnost. Pisac u takvoj shemi želi pokazati humanost i poniznost kralja Davida koji je zaslužio spomen i trajnost potomstva u dalekoj budućnosti. Prema detaljnijim analizama teksta prepoznatljiva su barem tri sloja prerada.

1.7. Prvi sloj, izvorni zapisi o Davidu (rr. 1a.2-3.11b.12.13.17)

Izvorni tekst bi izgledao ovako: Kad se David nastanio u svojem dvoru (r. 1a) reče kralj proroku Natanu: »Pogledaj! Ja, evo stojim u dvoru od cedrovine, a Kovčeg Božji stoji pod šatorom« (r. 2). A Natan odgovori kralju: »Idi i čini sve što ti je na srcu, jer je Jahve s tobom (*kî Jhvoh 'immāk*)« (r. 3).

Jahve će te učiniti velikim. Jahve će ti podići dom (*bajit*) (r. 11b). I kad se ispune tvoji dani i ti počineš kod svojih otaca, podići ću tvojeg potomka (*'et-zar'akā*) nakon tebe, koji će se roditi od tvoga tijela, i utvrdit ću njegovo kraljevstvo. On će sagraditi dom (*bajit*) imenu mojem a ja ću utvrditi njegovo prijestolje (*kisse'*) zauvijek (*'ad-'ōlām*) (r. 13).

Natan prenese Davidu sve te riječi i cijelo viđenje (r. 17). Riječ zauvijek (*'ad-'ōlām*) bila bi kasnija inkluzija u taj redak kojom je redaktor htio naglasiti da se Jahvino obećanje ne tiče samo sadašnjosti nego i daleke budućnosti Davida kraljevstva.

Tekst bi bio iz jednog izvora, iz Davidova vremena i ne odaje nikakve deuteronomističke značajnije prerade premda neki misle da su to riječi retka 11b: »Ja ću mu pribaviti mir od svih njegovih neprijatelja« u r. 1b u trećem licu (kad mu je Jahve pribavio mir...).

U tekstu se vidi napetost oko Davida i njegova potomstva. David je zabrinut za kraljevstvo koje će ovisiti o njegovim potomcima. Termin *zera'* u literarnoj uporabi može značiti i »potomak« ali i »potomci« koji će kraljevati na Davidovom prijestolju. I riječi *nakon* tebe – (*'aharēkā*) u r. 12 vjerojatno su interpolacija zadnjeg redaktora koji je naglasio da se *zera'* treba shvatiti u smislu niza Davidovih potomaka.

U retku 13, ponovljenim riječima »on će sagraditi dom (*bajit*) imenu mojemu«, unesena je tema hrama kojom se povezuje David i njegovo potom-

stvo. Ponavljanje očito dolazi od deuteronomista koji u tekst unosi teološku važnost Davida i hrama. Spominjanje prijestolja (*kisse'*) pisac je iskoristio kako bi ukazao metaforičkom slikom na kraljevsku vlast, moć i dostojanstvo.²³ Ta će tema inače biti rado korištena u deuteronomističkoj predaji (usp. Ps 132, 11-12). Tvoju kuću i tvoje prijestolje utvrdit će Jahve zauvijek (*'ad-`ôlām*) (r. 16) aluzija je na intronizaciju kralja i njegova božanskog sinovstva na što aludira r. 14 (»Ja ću njemu biti otac, a on meni sin...«). Sličnu formulaciju nalazimo u Ps 2,7: »Ti si sin moj danas te rodih.«

Iz analize prvog sloja građe proizlazilo bi: 1. David kralj kao ratnik je doživio vrhunac svojeg uspona. Postavljen je na prijestolje i 2. priopćuje svoju misao Natanu kako nije pravo da Kovčeg Saveza ostane u šatoru dok on boravi u palači od cedrovine. 3. Natan, znajući kako je Jahve pratio kralja na svim putovima njegovim, priopćuje da će Jahvi biti milo sve što učini, sve što mu je na srcu, jer »Jahve je s tobom« (r. 3).

Jahvina volja se ipak nije podudarala s prorokovom pa u Jahvinom govoru Natan prenosi kralju sve što je Bog s njim naumio. Ustvari, ono što je David naumio neće učiniti David nego sam Jahve. David je diskvalificiran u namjeri da sagradi Jahvi dom ali ga se Jahve ne odriče pa mu jamči »ja ću ti pribaviti velikaško ime i Jahve će tebi podići dom« (r. 11b) i tvoje potomstvo nakon tebe utvrdit ću na kraljevskom prijestolju (r. 12) zasnoga (r. 13). Time je deuteronomistički pisac otvorio temu hrama a i budućnosti Davidova potomstva što se iščitava iz Davidove molitve (rr. 18b-29).

1.8. Drugi sloj zapisa: reakcije na Davidovu namjeru da izgradi hram (rr. 4-7; zahvati u rr. 11b.12.13.17)

Na temelju deuteronomističke povijesti pisac deuteronomist u tim redcima nalazi razloge diskvalificiranja Davida u njegovoj namjeri sagraditi Jahvi dom. Uvodnim riječima »još iste noći dođe Natanu ova riječ Jahvina« pokazuje deuteronomističko shvaćanje – Bog komunicira svoje namjere preko proroka ili svojih izabranika. I sav Božji govor sažimlje u riječ *d^evar Jhv*, u singularu, što podrazumijeva cjelovitu Božju namjeru. Izrazi *'abdî dāvid* (r. 5) kao i *bⁿê jjsrā'el* (r. 6a) dolaze od deuteronomističke teologije povijesti (usp. i Ps 78,70; 2 Sam 5,2). On cilja na izabranje Izraela i njegovo izbavljenje iz Egipta u kojem je Jahve izraelski narod učinio ponajprije u Savezu svojim izabranim narodom. Kao što je Mojsije nazvan slugom Jahvinim (Izl 14,31), sada tu titulu pisac pri-

²³ Usp. Bernard RENAUD, *La prophétie de Natan*, 22.

mjenjuje i na Davida. Igram riječi deuteronomist u povijesnost unosi teološku važnost. To vješto čini retoričkim pitanjem: »Zar ćeš mi ti sagraditi dom da u njemu prebivam?« (r. 5b) a onda jasno ističe da je Jahve učinio Davida velikim, knezom (*nāgîd*) te Davidovu namjeru da sagradi dom imenu Jahvinom, da stanuje usred svojeg naroda preokreće u Jahvinu naklonost i njemu i narodu pa mu priopćuje kako je Jahve prisutan u cijelom narodu i u njegovim izabranicima te nije potrebno Jahvu izolirati u građevinu, zatvoreni dom, odnosno hram. I Salomonovo priopćenje Hiram, tirkom kralju, ukazuje kako David nije mogao zbog ratova sagraditi dom imenu Jahvinu, svojega Boga. Tek kada je Salomon osigurao mir od neprijatelja, odlučio je ispuniti očevu namjeru i sagraditi hram kako je »Jahve rekao mome ocu Davidu 'Tvoj sin koga ću mjesto tebe postaviti na prijestolje, on će sagraditi Dom mome Imenu'« (1 Kr 5,17-19). Deuteronomist traži razloge opravdati Davida što nije stigao sagraditi dom Jahvi, Bogu svome. Kasnije iz Salomonova govora to biva jasnije; nakon što je sagradio Hram i prenio u nj Kovčeg Saveza, on govori puku: »Otac mi David naumi podići Dom, imenu Jahve, Boga Izraelova, ali mu Jahve reče: Naumio si podići Dom mojem imenu i dobro učini, ali nećeš ti podići toga Doma, nego sin tvoj koji izađe iz tvoga tijela, on će podići Dom imenu mojemu« (1 Kr 8,18.19). Iz ovoga govora izgleda da je Jahve odobrio Davidu gradnju hrama što se u potpunosti ne podudara s našim tekstom u rr. 4 i 7 gdje je Jahvina odluka kao prijekor Davidu priopćena preko proroka Natana. Očito su dakle rađeni veći zahvati u tekstu u kojem je David diskvalificiran u namjeri da sagradi hram.

U kasnijim osvrtima na taj događaj pisac Prve knjige Ljetopisa navodi kako je sam David primio i priopćio Jahvinu odluku svojem sinu Salomonu: »Sine, bio sam nakanio, u srcu, da sagradim Dom imenu Jahve, Boga svoga, ali mi je došla Jahvina riječ: 'Mnogo si krvi prolio i velike si ratove vodio; nećeš ti graditi Doma mome imenu jer si mnogo krvi prolio na zemlji preda mnom... Tvoj sin... On će sagraditi Dom mome imenu, on će mi biti sin, a ja ću njemu biti otac i utvrdit ću njegovo kraljevsko prijestolje nad Izraelom zauvijek'« (1 Ljet 22,7-11). Deuteronomist je očito iskoristio kratki stariji narativni uvod koji je sadržavao odobrenje Jahvino Davidu za sve što je imao »u srcu«. Naime i redak r. 3 i r. 5 prenose žurnu Jahvinu odluku u imperativnom obliku glagola *vaj'hî*, »i čini«, odnosno *lêk*, »idi i priopći mu odluku«, odnosno Jahvinu riječ, *d'var Jhvh* (r. 4) što je skraćena uvodna formula deuteronomista za izlaganje u rr. 5-7. Tako je redaktor povezo prvi i drugi sloj. Drugi sloj nije neki novi govor nego prerađeni Davidov plan izražen u r. 2 prvog sloja, tj. Davidova nakana u srcu da Jahvi sagradi Dom u kojem će boraviti usred svojega naroda. Nije pravo da David boravi u domu od cedrovine a Kovčeg Božji

u šatoru. Tu misao deuteronomist u preradi drugog sloja, dok priziva vrijeme sudaca, ponavlja u r. 7b. Tekst drugog sloja očito pretpostavlja da se David nastanio u svojoj palači i naumio je »u srcu« i Jahvi sagraditi dom. Natan je u prvom nastupu oduševljen kraljevom namjerom jer normalno je za njega da kralj iskaže zahvalnost i kulturnim činom svojem Bogu. To potvrđuje izjavom: »Jahve je s tobom« (r. 3).²⁴ Misli drugog sloja o diskvalificiranju Davida očito dolaze od nekih protivnika da kralj gradi Jahvi dom u sklopu, možda, svoje palače i u kultu ima središnje mjesto. Na tu ideološku misao upozorava protumonarhistička struja kojoj nalazimo trag u krunjenju Šaula za kralja u 1 Sam 8-12. S istom rezervom suzdržan je i pisac Davidove namjere graditi hram. Michael Avioz nalazi razlog Davidova diskvalificiranja u starim orijentalnim tekstovima u kojima inicijativa uvijek dolazi od samog božanstva kao zapovijed da mu kralj sagradi hram. David u našem tekstu tu odluku donosi sam »u svom srcu«.²⁵ Ipak nije posve jasno odakle dolazi diskvalifikacija Davida u njegovoj namjeri da Jahvi sagradi hram. Očito je tu prisutna protumonarhijska struja. Čini se da je u takvim stavovima prisutna kasnija deuteronomistička ocjena kraljevske uloge u kultu, nastala nakon što je Salomon sagradio Hram. Salomon je kriv što su dinastija i Jahvin kult dovedeni u pitanje pri kraju njegove vladavine. Zato će u deuteronomističkoj povijesti doći do revaloriziranja Davida kao pobožnog kralja koji se brinuo za kraljevsko dostojanstvo, opstanak dinastije i štovanje Jahve kao jedincatog Boga Izraelova.²⁶

1.9. Treći sloj: druga deuteronomistička redakcija

Tekst drugog sloja deuteronomistički redaktor je upotpunio, proširio i dao nove teološke naglaske, što je uočljivo u trećem sloju. On je sačuvao prvotne primitivne dijelove koji su sačuvani već u drugom sloju. On uvažava i prenosi da je Jahve odobrio Davidovu namjeru sagraditi hram ali unosi određene naznake kojim ga ispričava što to nije ostvario. On unosi važnost Božjeg obećanja Davidu da će njegov sin ostvariti njegovu želju. Deuteronomist ne skriva prijekor Davidu izrečen u drugom sloju: »Zar ćeš mi ti sagraditi kuću da u njoj prebivam?« (r. 5b) a onda u trećem sloju preokreće Davidovu namjeru i izriče obećanje: »Jahve će te učiniti velikim. Ja ću tebi podići dom« (r. 11c).

²⁴ Usp. Michael AVIOZ, *Nathan's Oracle (2 Samuel 7) and Its Interpreters*, 14.

²⁵ Usp. *Isto*, 16–19.

²⁶ Usp. Gösta Werner AHLSTRÖM, *Der Prophet Natan und der Tempelbau*, u: *Vetus Testamentum*, 11 (1961.) 1, 113–127; Samantha JOO, *Past No Longer Present: Revision of David's Legacy in Chronicles*, u: *Scandinavian Journal of the Old Testament*, 26 (2012.) 2, 235–258.

Neće, dakle, biti David koji će podizati dom, nego će Jahve sam biti graditelj i njegova doma. U igri riječi *bêt/bājit* Jahve Davidu daje obećanje za potomstvo i jamstvo jer će njegov potomak sagraditi dom imenu Jahvinu (rr. 12-13).

U tekst drugog sloja deuteronomistički redaktor je, dakle, unio teološke misli u Davidovu namjeru graditi dom imenu Jahvinu. U prvom narativnom sloju izloženo je Jahvino slaganje s Davidovom namjerom; u drugom se naglašava da će Jahve sagraditi njemu dom a ne on Jahvi: načelo je »ne ti, nego ja« a Davidu se jamči da će Salomon sagraditi hram. U trećem sloju u svemu se ističe Jahvina inicijativa i s tim u svezi teološka važnost Davida i njegove dinastije.²⁷ David se kroz tekst sve više ističe kao veliki kralj i sve se više idealizira njegov mesijanski lik.

2. Kraljevsko mesijanski i idealizirani lik Davida

Deuteronomistički redaktor Davida, nakon što je ostvario svoj uspon i utvrdio svoju kraljevsku vlast nad cijelim Izraelom, odmah ističe teološki vid njegove pobjede nad neprijateljima i izjavljuje mu: »Jahve mu je pribavio mir« (r. 1); dakle pobjede Davidove su Jahvine pobjede. I njegovu nakanu sagraditi dom imenu Jahvinu kao što su to činili svi orijentalni kraljevi deuteronomist ovako tumači: »Jahve će tebi pribaviti veliko ime kao što je velikaško ime na zemlji« (r. 9b). Davidovu nakanu sagraditi Jahvi dom, pisac mijenja u: »Jahve će tebi podići dom« i temu o gradnji hrama pretvara u temu budućnosti Davidove dinastije i njegova kraljevstva (rr. 11b.12a). Pisac se sada služi i višeznačjem riječi *zera'*, »potomak, potomstvo«; sam će Jahve utvrditi njegovu kraljevstvo (r. 12b) i njegovo prijestolje (r. 13). U r. 16 susrećemo se s novijom deuteronomističkom (Dtr2) teološkom interpretacijom u kojoj se Jahvinim obećanjima o dinastiji i kraljevstvu dodaje riječ *'ad-`ôlām* – »dovijeka«. Dvostruko ponavljanje o gradnji hrama i isto tako dva puta obećanje dinastije tipično je teološko isticanje uloge kralja Davida i u jednom i u drugom djelu. Pisac deuteronomist (Dtr2) vješto je za teološku važnost iskoristio zgodu o Davidovu prijenosu Kovčega Saveza u Jeruzalem i naglasio Davidov čisti jahvizam i kraljevu ulogu u kultu. Kralj i kult bila su dva temelja na kojima je čvrsto stajala i cijela država. Kult Jahve neupitan je u Davidovu vladanju te u našem tekstu postaje središnji temelj ili os na kojoj će se u deuteronomističkoj povijesti izgrađivati idealni mesijanski lik Davida, odnosno mesije. Zato pisac ističe kralja koji čini svoju kraljevsko-svećeničku službu

²⁷ Usp. Bernard RENAUD, *La prophétie de Natan*, 32.

u liturgiji prijenosa Kovčega Saveza.²⁸ Kovčeg Saveza je označavao Jahvinu trajnu prisutnost usred svojeg naroda ali i kraljevsko mesijansko poslanje. Budući da je Kovčeg bio u Abinadabovoj kući u kojoj su posvetili njegova sina Eleazara da ga čuva (1 Sam 7,1), Davidov čin prijenosa jest kultni čin i ponizni iskaz njegove vjere u Jahvinu prisutnost pred kojom se klanja kao ponizni sluga svojega Boga. I kad ga Mikala prezire zbog njegove poniznosti, on se još više ponižava i priznaje slugom Jahvinim (2 Sam 7,5.8) ističući »Jahve me izabrao« (2 Sam 6,21). David kao kralj napokon poseže i za tim da sagradi i dom Jahvi pa da se još vidljivije očituje Jahvina prisutnost usred svojega naroda. Riječi su teološkog naboja i kazuju da je Jahve nastanjen, da boravi u hramu koji je usred njegova naroda (rabi se izraz *jôšēv*, od *jāšav* r. 2, u značenju »boraviti, nastaniti se«). Ako prihvatimo da je mesijanizam izraz vjere u Jahvinu prisutnost u svojem izabraniku, onda je deuteronomističkom piscu ta stvarnost Davidove vjere poslužila u novim okolnostima kako bi istaknuo Davida kao poniznog slugu Jahvina, pa čak i kako bi idealizirao njegovu mesijansku ulogu u kojoj je vidljivo očitovanje Jahvine naklonosti izabranom narodu. David u teološkom smislu utjelovljuje Jahvinu blizinu cijelom Izraelu i novost u kojoj će se nastaviti izgrađivati Jahvino kraljevstvo u Davidovom potomstvu. Davidova namjera sagraditi hram i obećanje dinastije u Dtr2 redakciji imaju mesijansku idealističku sakralnost kralja i hrama kao Jahvina svetišta.²⁹ Hram je sveto mjesto a u njemu kralj (kasnije svećenici) obavlja kulturnu, svetu službu molitvama i prinošenjem žrtava Jahvi, Bogu svojemu. David poput orijentalnog monarha dostojanstveno obavlja tu službu. I kada želi sagraditi hram, deuteronomist ističe autonomiju Jahvina kulta i daje joj transcendentelni karakter. Zato nećeš ti (r. 5b) nego sin tvoj sagraditi Dom imenu mojemu (r. 13a). Jahve je, dakle, onaj koji odlučuje i određuje ulogu kralja i za budućnost, za cijeli Izrael. Zato je zadnji redaktor i u r. 13b dodao riječ *'ad-`ôlām* – »zauvijek« – »ja ću utvrditi njegovo prijestolje zauvijek«. Redaktor inzistira na temi hrama za koji ne dopušta da bude izgrađen u političke svrhe pa preokreće temu i daje joj teološko značenje. Za redaktora čak ni hram nije toliko važan jer Jahve stanuje u nebu a ne tako vidljivo u hramu (1 Kr 8,30.32-34; Salomon moli: »Usliši molitvu sluge svoga... s mjesta gdje boraviš, s nebesa...«, 1 Kr 8,30 itd.). Važnije je u datom trenutku kraljevstvo koje je utvrđeno s Davidom na čelu. Zbog toga pisac

²⁸ Usp. Božo ODOBAŠIĆ, *Natanovo proroštvo Davidu. Savez Božji s Davidom*. 2 Sam 7, u: *Biblija danas*, 8 (2010.) 2, 18–22.

²⁹ Usp. Henri CAZELLES, *Il messia della Bibbia. Cristologia dell'Antico Testamento*, Roma, 1981., 12, 20ss.

naglašava da će Jahve Davidu podići dom, tj. utvrditi kraljevstvo a Jahve će se sam pobrinuti za hram u kojem će nastaniti svoje ime. Nije, dakle, David taj koji se brine o Jahvi, nego se Jahve brine o Davidu. Davidu Jahve jamči da će njegov sin ostvariti njegov naum i sagraditi dom imenu Jahvinu. Davidu se daje privilegirano mjesto u povijesti Izraela ali u kontekstu vremena za redaktora (Dtr) je važnije pitanje potomstva, odnosno dinastije od gradnje hrama. Tako je i u drugi sloj unesena teološka dimenzija o obećanju dinastije. Ona ima svoju važnost za budućnost cijeloga Izraela.

2.1. David vjerni sluga Jahvin – `abdi Dāvid

Davidovu ulogu deuteronomist stavlja uz bok sluge Božjega Mojsija koji je prvi nazvan `abdi Jhvh (Izl 14,31). Davidu je ta titula, nakon Mojsija, prvi put dodijeljena jer je njegovo poslanje slično poslanju koje je imao Mojsije.³⁰ Ono je važno za cijeli izraelski narod. Nekoć je Mojsije izvršio poslanje koje mu je Jahve povjerio u oslobođenju njegova izabranog naroda iz egipatskog sužanjstva i Jahve je po sluzi svojem Mojsiju sklopio Savez i time zauvijek zajamčio svoju vjernost, blizinu i naklonost Izraelu. Iako se u našem tekstu izričito ne spominje riječ Savez, ipak su jasne aluzije na sinajski Savez što je u reinterpretaciji pisac Ps 89,4 izričito nazvao *b^erīt*: »Savez sklopim s izabranikom svojim, zakleh se Davidu sluzi svojemu.« Obećanje trajnosti dinastije jest Jahvina zakletva, *b^erīt* Davidu. U njemu se ostvaruje savez Božji koji je Jahve sklopio s Mojsijem svojim slugom i cijelim Izraelom (usp. Izl 24,3.8; 34,10). I obećanje Davidu ima karakteristike Saveza i trajat će dovijeka (r. 16).

David je dva puta nazvan slugom u r. 5 i 8 a potom sam sebe osam puta u zahvalnoj molitvi tako označava (rr. 18-29; u rr. 19.20.25.27[2x]28.29[2x]) u odnosu na Jahvu. On je Jahvin sluga – `abd^ekā, tvoj sluga. Izrazi u kontekstu izražavaju Davidovu vjeru, poniznost i pobožnost prema Jahvi, Bogu svojemu. Izraz je to Jahvine blizine svojem izabraniku, kralju kao nekoć Mojsiju kojega nazvaše slugom kao izraz svoje vjere u Jahvu koji je bio na djelu u čudesnom izbavljenju iz sužanjstva: i »osvjedoči se Izrael o silnoj moći koju Jahve pokaza nad Egipćanima. I narod povjerovala Jahvi i njegovu sluzi Mojsiju« (Izl 14,31). I u Davidu se očitovala Jahvina moć i blizina. Jahve je Davidu i Jeruzalemu pribavio mir od svih njegovih neprijatelja (r. 1). Vjera u Jahvu učvrstila se u narodu po Mojsiju. I u vrijeme Davidova kraljevanja vjera u Jahvinu prisutnost u svojem izabraniku Davidu nije se pokolebala.

³⁰ Usp. Timo VEIJOLA, *Die ewige Dynastie*, 127–129.

On je vjerni sluga Jahvin u deuteronomističkoj povijesti. Iako su Davidovo i Mojsijevo dostojanstvo neusporedivi, ipak je ostalo uvjerenje da je David bio vjerni čuvar Saveza i kulta Jahvina u narodu. Kralj je sakralna osoba u skladu s orijentalnim tradicijama.³¹ On je mesija (*māšīah*), od glagola *māša* – »mazati, pomazati«, aram. *mešīha*, gr. Μεσσίας (Iv 4,25) – Χριστός, Vg. *unctus* – »pomazanik«, Jahvin pomazanik. Kod pomazanja obuzet je Duhom Jahvinim (1 Sam 16,13) i on djeluje u moći Duha Božjega. Kralj je pomazanjem preuzeo uloga Jahvina miljenika, sluge i predstavnika u narodu. Zato su u kralja polagane sve ljudske želje i nade. On je bio vidljivi predstavnik Jahve i njegove volje. Kralj je u tom smislu davao sigurnost narodu jer je prisutnost kralja usred naroda značila i prisutnost samoga Boga sa svojim narodom. U kralju se trajno objavljuje Jahvina blizina svojem izabranom narodu. Natan svjedoči to uvjerenje kada Davidu potvrđuje namjeru graditi dom Jahvi: »čini sve što ti je na srcu jer Jahve je s tobom« (r. 3). Kralj je u nekom smislu vidljivo očitovanje Jahvine volje, on treba ostvariti Jahvin naum s izabranim narodom. David je primio obećanje da će njegovo prijestolje i njegovo kraljevstvo trajati dovijeka. To je Jahvina zakletva Davidu (r. 16). »Zakleh se Davidu sluzi svome: tvoje prijestolje ostat će dovijeka, za sva koljena sazdat ću prijestolje tvoje« (Ps 89,4). Davidov lik vjernog sluge Jahvina ostat će u deuteronomističkoj povijesti i šire kao uzvišeni mesijanski ali i idealizirani lik pastira i vođe izraelskog naroda. Ahija prorok koji navješćuje podjelu Salomonova kraljevstva Jeroboamu daje do znanja da će jedan dio kraljevstva ostati Salomonu »zbog sluge mojega Davida i Jeruzalema« ili »njegovu sinu ću ostaviti jedno pleme da moj sluga David ima uvijek svjetiljku preda mnom u Jeruzalemu, gradu koji sam izabrao sebi da u njemu stoluje ime moje« (1 Kr 11,34.36). Značajna je Izaijina utjeha kralju Ezekiji kada ga opsjeda Sanherib i kaže mu: »grad ću ovaj štitit', spasit ću ga, sebe radi i rad' sluge svoga Davida« (2 Kr 19,34 i 20,6). I psalmi se često osvrću na Davidovu ulogu sluge i time ističu Davidovu vjeru, poslušnost i pouzdanje u Jahvu koje svima ostaje kao model života. David je kao sluga Jahvin oličenje Jahvine zaštite i dobrote. Zato narod moli za svojeg pomazanika jer u njemu i Izrael vidi svoju bolju budućnost. »Poradi Davida, sluge svojega ne odvрати lica od svog pomazanika«, moli psalmist (Ps 132,10).

³¹ Usp. Božo ODOBAŠIĆ, Sakralnost kralja i njegove službe. Mesijanizam ili kristologija Staroga zavjeta, u: Ivo DŽINIĆ – Ivica RAGUŽ, *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Božjeg*, Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Peri Aračiću prigodom 65. obljetnice života, Đakovo, 2009., 477–501; Enrico Rodolfo GALBIATI, Il carattere sacro della regalità nell'antico Israele, u: *Bibbia e Oriente*, 111 (1977.) 2, 89–101.

I u izrazu *nāgîd* – »knez« (mada se o točnom značenju diskutira) neki vide izraz Davidove poniznosti sluge kojega je Jahve izabrao za vladara »nad mojim izraelskim narodom« (r. 8). David jest uzdignut iznad sudaca i pomazan za kralja ali u kontekstu Jahvina govora izraz više ukazuje na funkciju koju David ima u narodu; on je suveren koji ima vrhovnu vlast. Svi se uglavnom slažu da se *nāgîd* i *melek* ne suprotstavljaju nego ukazuju na izbor za kralja i poslanje Davida koje se sastoji u služenju narodu kako mu priopćuju izraelske starješine u Hebronu prije nego ga pomazaše za kralja: »Jahve ti je rekao: Ti ćeš pasti moj izraelski narod i ti ćeš biti knez nad Izraelom« (2 Sam 5,2). David koji je izabran i pomazan, a ne Šaul, spasit će Izrael od svih njegovih neprijatelja (2 Sam 3,18; Abner govori izraelskim starješinama: »Već odavna želite Davida za svoga kralja. Učinite to sada jer je Jahve rekao o Davidu ovo; Rukom svoga sluge Davida izbavit ću svoj narod Izraela iz ruke filistejske i iz ruku svih njegovih neprijatelja«, 2 Sam 3,17-18). I onda sklope s njim savez i pomažu ga za kralja (2 Sam 5,3). Tako kralj David postade pastir svoga naroda i sluga cijelom Izraelu. Deuteronomist kasnije sve više teologizira Davidovo kraljevsko poslanje. Jahve je bio s njim na svim putovima njegovim kao što je nekoć bio sa slugom svojim Mojsijem. Jahve je iskorijenio njegove neprijatelje. Davidove pobjede su Jahvine pobjede. Jahve će s njim biti i u budućnosti u njegovu potomstvu. Obećanje Jahvine prisutnosti i u Davidovom potomstvu proizlazi iz izbora Davida za kralja i njegova služnja kao poniznog ali uzvišenog sluge Jahvina. Sada se blizina Jahvina Davidu identificira u nastavku monarhije. Tim je udaren teološki temelj dinastijskom mesijanizmu a kanonizirano sadašnje stanje Davidova mesijanskog poslanja.³² U Davidu pisac vidi spas Izraela ne samo zbog božanskog izabranja za kralja nego u njemu vidi i prvenca dinastije kojoj Jahve jamči novu budućnost i trajni opstanak potomstva (r. 12-13).³³

2.2. Božansko posinjenje

Retkom 14 deuteronomistički redaktor obogatio je kraljevsku novelu o Davidu svečanom izjavom o božanskom posinjenju Davidova potomka: »Ja ću njemu biti otac, a on će meni biti sin...« [...] »i svoje naklonosti neću odvratiti od njega...« (r. 15). Iako s literarne strane r. 14 drže umetkom zadnjeg redaktora, ipak je on izraz božanskog posinjenja koje je bilo sastavni dio svečane liturgije

³² Usp. Pietro Paolo ZERAFÀ, *I libri profetici del Vecchio Testamento*, Roma, 1973./1974.,135.

³³ Usp. Peter Kyle McCARTER, *II Samuel. A new translation with Introduction, Notes and Commentary*, New York, 1984., 218.

krunjenja kralja. U našem slučaju redaktor naglašava da se posinjenje u proroštvu odnosi na Davidova sina, potomka od njegova tijela, dakle Salomona koji će ostvariti obećanje Davidu i sagraditi dom imenu Jahvinu. To je središnji tekst cijeloga proroštva koje čini most između Davida i njegove dinastije. Izraz o posinjenju kvalificira i Davida kao Jahvinog izabranika, mesiju, koji je izabranjem i pomazanjem za kralja svega Izraela imao posebnu zaštitu i pomoć Jahvinu. Formula o božanskom posinjenju izgovarana kod svečane intronizacije kraljeva poznata je i u orijentalnim i egipatskim tekstovima ali i u Izraelu. Ps 2,7 izričito je primjenjuje na krunjenje kralja na Sionu: »Ti si sin moj danas te rodih«. Naš je redaktor izbjegao izriječkom spomenuti da je i David posinak Jahvin a izriječkom formulu primjenjuje na Davidova sina i cijelo njegovo potomstvo.³⁴ Bez sumnje je i ovdje pisac naglasio teološki vid sakralnosti kralja i njegova poslanja. Posinjenje je u našem slučaju metaforički govor u kojem se kralja vidi kao »sina« Jahvina, Boga Izraelova, koji uživa njegovu očinsku zaštitu i naklonost.³⁵ Neki u samoj formulaciji primjećuju da se posinjenje ne izriče u drugom licu kao u Ps 2,7, već se radije aludira na savez Božji s narodom u kojem je Davidov potomak, odnosno potomstvo, u posinjenom odnosu s Jahvom zauvijek. Sinovstvo se povezuje s Izraelom u r. 24: »Tako si učinio svoj narod svojim narodom zauvijek, a ti si mu Jahve postao Bogom.« Posinjenje kralja neki vide u smislu starih orijentalnih vazalskih odnosa, drugi, pak, kao odnos suverena i vazala (usp. 2 Kr 16,7: Ahaz poručuje Tiglat-Pileseru: »Ja sam tvoj sluga i sin tvoj, dođi izbavi me iz ruku aramejskog kralja i kralja Izraela...«). S time u skladu, Jahve bi u našem tekstu bio otac i Davida i njegova sina kojemu jamči zaštitu i sigurnost. Pisac i redaktor unoseći taj tekst o posinjenju proširuje pojam posinjenja od Davidova sina na cijeli Izrael. Početno obećanje potomka Davidu proširuje na posinjenje cijeloga Davidova potomstva i izabranog naroda. Kralj »posinak Jahvin« moći će kao David vladati u poniznosti i vjeri u Jahvu, Boga svojega, i očekivati trajnu Jahvinu zaštitu i pomoć u vladanju. Kao karizmatik obogaćen Jahvinom blizinom i zaštitom može vladati u miru i čuvati savez Božji s Davidom jer se Jahve zakleo Davidu i njegovu potomstvu do vijeka (usp. Ps 132,11s).³⁶ To je posuvremenjenje istog Saveza što ga je Bog sklopio s Mojsijem i cijelim Izraelom na Sinaju. U sinajskom Savezu Izrael je postao Jahvin »posinak« (usp. Hoš 11,1) a sada je kralj stavljen na čelo Božjega naroda i tražit će Davida za vođu u teškim danima nevjere (usp. Hoš 3,5). Svoje obećanje Davidu i njegovu potomstvu Jahve nije

³⁴ Usp. Joachim BECKER, *Messiaserwartung im Alten Testament*, Stuttgart, 1977., 32–38.

³⁵ Usp. Roland de VAUX, *Le istituzioni dell' Antico Testamento*, Torino, 1964., 118–121.

³⁶ Usp. Bernard RENAUD, *La prophétie de Natan*, 44–45.

uvjetovao kao u bilateralnim uvjetima sinajskog Saveza (uvjet na Sinaju jest vršenje zapovijedi). Jahve se Davidovom potomku zaklinje ostati vjeran, i ako pogriješi, zbog sluge svojega Davida. David je, dakle, sluga izabrani, »sin«, posinak ljubljani.

2.3. Idealni lik kralja Davida

Prema tekstu 2 Sam 7, o Davidu ovisi budućnost Izraela kojemu Jahve jamči životni prostor: »posadit ću ga da živi na svojem mjestu« i »ja ću mu pribaviti mir« (rr. 10.11). Obećanje Davidu izravno se tiče budućnosti Izraela. I sve što je Jahve učinio Davidu (rr. 18b-21) tiče se cijeloga Izraela (rr. 23-24). Stoga možemo zaključiti da se izabranje i neuvjetovano obećanje Davidu i njegovu potomstvu u konačnom smislu odnosi na sudbinu cijeloga Izraela. I Jahve, kojega deuteronomist u molitvi ističe jest *Jhvh S'ba'ô't* (rr. 8.26.27), nacionalni Bog Izraelov (rr. 26.27). David sada kao knez – *nāgîd* – Izraela uživa Jahvinu blizinu i zaštitu. Jahve se zaklinje da će zbog Davida ostati vjeran i njegovu potomku, sinu, odnosno potomstvu. Deuteronomist u odnos Davida i Izraela unosi teološku dimenziju i vidi ga kao odnos oca i sina. Zato David u cijeloj deuteronomističkoj povijesti biva istaknut kao idealni mesijanski lik koji budi nadu u trajnu Jahvinu zaštitu u budućnosti. Prema toj teologiji, kralj nosi teret i odgovornost za budućnost cijeloga naroda jer njegova vjernost Jahvi jamči i vjernost naroda Jahvi kojemu je povjerovao u događaju oslobođenja i Saveza. Iako se Savez izrijeком u našem tekstu ne spominje, stvarnost Saveza prisutna je u cjelokupnom odnosu Davida i Jahve, Boga Izraelova.³⁷ Pisac deuteronomist cijeli Božji narod karakterizira kao sinove Jahvine, prema Ponovljenom zakonu (usp. Pnz 1,31: do toga mjesta Jahve te »nosio kao što čovjek nosi svoga sinčića«; usp. Pnz 32,6-18 »Nije li on otac tvoj, Stvoritelj...«). Izrael je stoga korporativna osobnost, sin Jahvin, a kralj, metaforički rečeno, jest utjelovljenje cijeloga Izraela. On pred Jahvom predstavlja cijeli Izrael i odgovoran je za njegovu budućnost, mir i konačno spasenje. On je Jahvin pomazanik, posrednik između Jahve i naroda kao nekoć Mojsije u događaju sklapanja Saveza na Sinaju. U deuteronomističkoj povijesti David je istaknut kao najuzvišeniji i idealni lik sluge Jahvina. To je i u našem tekstu vješto utkano u ocrtavanje idealnog lika kralja Davida. On je utemeljitelj monarhijske dinastije. On je odgovoran za čuvanje Jahvina Saveza i obveza koje iz njega proizlaze u odnosu na sav Izrael. On je pred Jahvom odgovoran za narod, on se pred narodom pred-

³⁷ Usp. *Isto*, 47.

stavlja kao Jahvin pomazanik, mesija. On je vjerni Jahvin štovatelj. On Jahvi, Bogu Izraelovu želi podići hram, on je pravedan ali ponizan vladar, sluga, koji služi svojem narodu. On je ponizan pred Bogom svojim, on je pokornik i molitelj. U Natanovu proročkom govoru David je ideal teokratske države.³⁸ Jahvin suverenitet je iznad kralja kojega kralj čuva, štuje i promiče. Tu je i prorok Natan koji kao Jahvin glasnik jamči Jahvinu blizinu i pomoć. I prorokovu boravku na kraljevu dvoru dano je teološko značenje. Nije on samo neki kraljev savjetnik, ministar na dvoru kojega kralj konzultira u važnim odlukama. On je u konačnoj redakciji zastupnik samoga Jahve. Dok prenosi savjet kralju, Jahve naređuje proroku: »Idi i reci mome sluzi Davidu. Ovako govori Jahve« (rr. 4.8). I on Davidu prenosi i prijekore (rr. 5-7) i obećanje (rr. 8-16) a Davidovo ponašanje nakon saslušane Jahvine riječi je egzemplarno. David koji je dosada kao vladar stolovao u svojem dvoru sada kao vjerni sluga stoji pred Jahvom. Kao Jahvin vazal David je poslušni izvršitelj Jahvine volje. To je za deuteronomističkog redaktora upravo motiv promicanja idealnog lika kralja Davida kojega kao vladara stavlja za uzor i njegovu potomstvu. Davidov se lik tako egzemplarno uklapa u teologiju Saveza u kojoj je Izrael uzorni podložnik Jahvin i vršitelj Jahvine volje izražene u mojsijevskim odredbama i zakonima. David je idealni kralj koji čuva Jahvino dostojanstvo i njegov kraljevski ugled u Izraelu. I svaki kralj iz Davidova roda lik je idealiziranog kralja od kojega se narod nadao sreći i boljoj budućnosti.³⁹

I tako uzornom sluzi Davidu Jahve daje neuvjetovano obećanje opstanka dinastije. Izrazi *`ad `ôlām* ili *l'`ôlām* ponovljeni su jedanaest puta (u rr. 13.16 [2x], u poniznoj molitvi prvog dijela u r. 25 [2x] i u r. 29 [2x]) i još sedam puta u tekstu se provlače izrazi s teološkim naglaskom o trajnosti Jahvina obećanja koje se odnosi na cijelo potomstvo, odnosno dinastiju. Tekst i završava zazivom Božjega blagoslova s molbom da ostane *l'`ôlām*, zasvagda. Obećanje je neuvjetovano, što je karakteristika deuteronomističkog tumačenja Saveza. U toj teologiji Jahve je otac svojega naroda i milosrdan je i dobrotiv Bog prema svojem, makar ponekad i nevjernom narodu. Zato i naglasak na umetnutoj riječi *zera`* koja se u r. 12 odnosi na Salomona koji će sagraditi hram imenu Jahvinu, kako se zakleo Jahve Davidu. Ali u r. 16 jasan je teološki vid obećanja koje se odnosi i na dinastiju koja će trajati dovijeka, *`ad `ôlām*. Obećanje se, dakle, u redaktorskoj verziji teksta odnosi ne samo na Davidova nasljednika nego i na budućnost. Nije riječ o jednom prigodnom govoru Davidu nego obu-

³⁸ Usp. *Isto*, 49.

³⁹ Usp. Roland de VAUX, *Le istituzioni dell' Antico Testamento*, 117.

hvaća cijelu kraljevsku dinastiju i njezinu daleku budućnost. To potvrđuje i Jahvino priopćenje Salomonu nakon što je dovršio gradnju Hrama u kojem mu Jahve jamči ako bude hodio pred Jahvom kao što je »hodio tvoj otac David, u nevinosti srca i pravednosti... ja ću učvrstiti zauvijek tvoje kraljevsko prijestolje nad Izraelom kako sam obećao tvome ocu Davidu... nikada neće nestati nasljednika na prijestolju Izraelovu« (1 Kr 9,4-5; usp. i 11,4.6.38; 14,8). I propast Salomonova kraljevstva protumačena je upravo time što nije slijedio u vjernosti Jahvu, Boga svojega oca Davida.

2.4. Motivi idealiziranja lika kralja Davida

Deuteronomistički pisci Izraelove povijesti (u Samuelovim i Knjigama Kraljeva) ističu da se Jahvina obećanja Davidu na Davidovim potomcima nisu u potpunosti ispunila. Već se Salomon razvratnim životom u haremu udaljio od Jahve i vladarske mudrosti svojega oca Davida. U valoriziranju deuteronomističke povijesti kraljeva od Davida do Jošije samo se za Asu (911. – 870. g. pr. Kr.), Ezekiju (716. – 687. g. pr. Kr.) i Jošiju (640. – 609. g. pr. Kr.) navodi da su bili vjerni kao njihov otac David (Asa, 1 Kr 15,11; Ezekija, 2 Kr 18,3: »činio je pravo u očima Jahvinim, sasvim kao njegov otac David«; Jošija, 2 Kr 22,2: »u svemu je hodio putem svoga oca Davida ne skrećući ni desno ni lijevo«). Za druge se pravi usporedba s Davidom i najčešće kaže da su činili zlo u očima Jahvinim i nisu se pokoravali Jahvi kao njihov pra/otac David. Drugi su bili zli vladari: Salomon se »nije pokoravao Jahvi kao njegov otac David« (1 Kr 11,6). Sličnim ili istim riječima kaže se za kraljeve da su činili zlo u očima Jahvinima. Roboam je izazvao raskol države (1 Kr 12,19; 14,22); za Abiju se veli da »njegovo srce nije bilo odano Jahvi kao srce njegova praoca Davida« (1 Kr 15,3) itd. Za Ahaza se kaže »da je kraljevao šesnaest godina u Jeruzalemu, ali nije činio što je pravo u očima Jahve, Boga njegova, kao što je činio predak mu David« (2 Kr 16,2-3). Deuteronomist u nizu Judejskih kraljeva koje uspoređuje s Davidom Asu stavlja kao prototip štovanja Jahve. On uklanja »posvećene bludnice« i idole koje njegovi oci bijahu načinili« (1 Kr 15,12). Ezekija i Jošija su uzori koji su se pouzdavali u Jahvu. Ezekija je držao sve zapovijedi što ih je Jahve dao preko Mojsija i Jahve je bio s njim (2 Kr 18,5-8) ali je postao Sanheribov vazal (2 Kr 18,14s). Manaše (687. – 642. g. pr. Kr.) je uveo štovanje poganskih božanstava i urušio štovanje Jahve: »činio je što je zlo u očima Jahvinim« (2 Kr 21,2). Jošija je »hodio putem svoga oca Davida« (2 Kr 22,2) i »nije bilo prije njega takva kralja koji se obratio Jahvi svim srcem svojim, svom dušom svojom, u svemu vjeran Zakonu Mojsijevu, a ni poslije

njega nije mu bilo ravna« (2 Kr 23,25). Pa ipak, zaključuje deuteronomist, »Jahve nije odustao od gnjeva što ga je izazvao Manaše te je odlučio maknuti Judejce ispred sebe kao što sam maknuo Izraelce; odbacit ću ovaj grad koji sam izabrao, Jeruzalem, i Dom o kojem rekoh: Tu će biti ime moje« (2 Kr 23,27). Vjerojatno je ocjena Jošijina vladanja tako ocijenjena u sužanjstvu jer je i Jošijina reforma u njegovim sinovima (Joahaz, 609.; Jojakim, 609. – 598.; Jojakim, 598.; Sidkija, 598. – 587. g. pr. Kr.) doživjela tragični slom i propast kraljevstva. Davida se u cjelini stavlja kao utemeljitelja kraljevstva i dinastije u kojoj nema ni jednog ravna njemu. On je kao *pater familias* i model uzornog, idealnog i nedostiživog vladara u štovanju Jahve kao vrhovnog kralja cijeloga izraelskog naroda. David je u usporedbama s drugim kraljevima kao arhetip ili prototip u kojem se prepoznaju dobri ili zli vladari. On je ideal koji se stavlja kao model pobožnog i pravednog vladara.⁴⁰

Zašto deuteronomist u Davidu vidi ideal? On ga nalazi u obećanjima danima Davidu koja se povezuju i s drugim Jahvinim obećanjima Izraelu. To je prije svega:

1) Obećanje zemlje (Pnz 1,8) na koje se u uvodnom našem tekstu spominje: »Jahve mu je pribavio mir od svih njegovih neprijatelja unaokolo« (2 Sam 7,1).

2) Jahvino jamstvo nakon naseljavanja u zemlju kanaansku »da neće raskinuti Saveza svoga s vama dovijeka« (Suci 2,1).

3) Jahvino obećanje da neće odbaciti svojega naroda, radi velikog imena svojega i jer je Izraela učinio svojim narodom.

Sva ta obećanja našla su mjesta u Natanovu proroštvu u 2 Sam 7,11-16. »Ja ću tebi podići dom« (r. 11b); »podići ću tvoga potomka nakon tebe. On će sagraditi dom imenu mojemu, a ja ću utvrditi njegovo prijestolje zauvijek... Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati dovijeka preda mnom, tvoje će prijestolje stajati zasvagda.« David je u središtu svih obećanja i ključ za njihovo razumijevanje. David je zato povezan sa Savezom sklopljenim na Sinaju. On je vjerni čuvar Saveza. Izrael može prekršiti vjernost Savezu ali Jahve ostaje vjeran svojim obećanjima. U temi hrama David je promicatelj čistog Jahvina kulta i sigurni promicatelj čuvanja Saveza, što je uzvišeni cilj deuteronomističkog pisca. I cijela deuteronomistička povijest u zadnjoj redakciji pokušava prikazati Davidov lik kao dobra ratnika ali koji ne želi ničiju smrt, iako kažnjava zločince. On umanjuje njegovu moralnu odgovornost i ističe njegovu pravednost. U Davidovoj molitvi David je uzorni pokornik i pobožni čovjek koji želi

⁴⁰ Usp. Samantha JOO, *Past No Longer Present*, 241–245; Giovanni GARBINI, Davide nella storiografia dei libri storici (Sam-Re), 24–26; Isto u: Giovanni GARBINI, *Davide nella storiografia dei libri storici (Sam-Re)*, Bologna, 1995., 1–17.

u svemu vršiti Jahvinu volju, to što, dakle, nisu ostvarili njegovi potomci na njegovu prijestolju. Pisac idealizira lik Davida i daje svemu teološku važnost vjerujući da će se Jahvina obećanja ostvariti u budućnosti. Što nije ostvario njegov izravni potomak Salomon, ostvarit će se u dinastiji koja će trajati do vijeka. Zato je David u svojoj molitvi prikazan kao onaj koji ne brine i ne moli samo za sebe i izravnog potomka, sina Salomona, nego i za kraljevsko naslijeđe u budućnosti. On moli za budućnost Izraela, izabrani Božji narod, kojemu je Jahvinom voljom pomazan za kralja. U cjelini deuteronomističkog prikaza Davidova uspona na vlast i stabiliziranja monarhije teologiziran je karakter i kraljevsko dostojanstvo kralja Davida.

2.5. Eshatološki povratak Davida

Cjelovit sud i uzdizanje mesijanskog Davidova lika utemeljen je na njegovu odnosu prema kultu Jahve, Boga Izraelova.⁴¹ On je naglašen na njegovoj volji Jahvi sagraditi hram kako bi Bog Izraelov imao mjesto i nastanio se usred svojega naroda. Zato je naumio sagraditi Jahvi hram. U Jeruzalem je unio Kovčeg Saveza. U njemu je sagradio svoju kraljevsku palaču. David je tako postao veliki i slavni kralj koji je Jeruzalem učinio kraljevskim prijestoljem. U tom ozračju razvilo se i mesijansko iščekivanje jednoga idealnog kralja koji će obnoviti slavu Davidovu (usp. Am 9,11: »u onaj dan podići ću raspalu kolibu Davidovu«; usp. Mih 5,1-5; Iz 11; Jer 23,5; Ez 34,23-24).

Giovanni Garbini misli da je svećenička tradicija Sadokova naslijeđa idealizirala Davida u mesijanski lik. Oni su s deuteronomistima u kralju Jošiji gledali novog Davida, *David Redivivus*⁴², ali kada je kraljevstvo s njegovim nasljednicima doživjelo svoju tragičnu propast babilonskim sužanjstvom, u perzijsko vrijeme oko 300. g. pr. Kr., svećenici su Davidu, u Natanovu proroštvu, dali mesijanski eshatološki vid ističući da su mu obećanja dana za daleku budućnost, do vijeka *'ad 'ôlām*. Obećanja Davidu u deuteronomističkoj interpretaciji više su općenitog karaktera u kojem se jamči trajnost dinastije tj. nisu usmjerena na pojedinca koji će jamčiti mir i spasenje Izraela. Svećenički redaktor Sadokove loze prema Garbiniju unio je u tekst važnost blagoslovne molitve i zadnje riječi *'ad 'ôlām* (r. 29) i tako cijelom tekstu dao mesijansko eshatološko značenje. Ono proizlazi iz obećanja koje se spominje u Natanovim riječima »Tvoja kuća i tvoje kraljevstvo trajat će do vijeka preda

⁴¹ Usp. Samantha JOO, *Past no Longer Present*, 236.

⁴² Usp. Antti LAATO, *Josiah and David Redivivus. The Historical Josiah and the Messianic Expectations of Exilic and Postexilic Times*, Lund – Uppsala, 1992., 28–80.

mnom (2 Sam 7,16): ali i Izraelu dano je obećanje: »odredit ću prebivalište svojem izraelskom narodu, posadit ću ga da živi na svojem mjestu i da ne luta više naokolo...« (2 Sam 7,10). David je u toj interpretaciji ostvario svoje kraljevske ideale i ideal naroda: biti u svojoj zemlji pod zaštitom svojega Boga Jahve. Kada je, pak, kraljevstvo dolazilo u krizna razdoblja, David u deuteronomističkoj verziji postaje idealni mesijanski lik obnove i ostvarenja Jahvinih obećanja. Tema o konačnoj obnovi Izraela bit će razvijena i u proćkim tumačenjima Davidove uloge i njegova mesijanskog lika, napose u Knjigama Ljetopisa i nekim psalmima u kojima se očekuje pomazanika koji će sjediti na Davidovu prijestolju u Jeruzalemu (usp. Ps 132 i Ps 89). Obećanje vječnosti Davidove dinastije može se shvatiti samo eshatološki, dok povijesno gledajući nije nikada ostvareno. Svećenici Sadokove loze u Davidu su vidjeli idealni mesijanski lik koji je u središte izabranog naroda stavio Jeruzalem i Jahvin hram kao glavno političko i religiozno mjesto u koji će Jahve skupiti jednoga dana sav svoj izabrani narod pod okriljem novoga Davida. On će Izraelcima vratiti slavu Davida i njegova kraljevstva. Bit će to slava Izraela jer David je oličenje Izraela i Jahvina Saveza.

Zaključak

U deuteronomističkoj povijesti nakon mnogih ratova David je kao pobjednik uspio učvrstiti kraljevsko prijestolje i Jeruzalem učiniti glavnim gradom Izraela. Kao snažan ratnik i orijentalni monarh naumio je sagraditi svojem Bogu Jahvi hram da učvrsti kraljevstvo u političkom i religioznom jedinstvu (neki misle da je on i sagradio hram). Deuteronomist u narativnu građu o usponu monarhije unosi u tekst dvije važne teme koje razvija na temu gradnje kraljeve palače, odnosno hrama i obećanja dinastije. S obzirom na temu gradnje hrama, pisac je istaknuo Davidov uzorni kraljevski lik koji u središte svojega kraljevstva želi staviti čisti kult Jahve, Boga Izraelova. Tim je vješto, igrom riječi, Davidovim namjerama sagraditi hram dao teološko značenje, istaknuvši da neće David Jahvi graditi dom, nego će Jahve njemu podići dom/potomstvo.

U *drugom sloju* građe David je diskvalificiran i oduzeto mu je pravo graditi hram. Obrazloženje je teološko. Pisac to naglašava kako Jahve nije tražio ni imao namjeru zatvoriti se u ograničeni prostor, u svetište hrama kao nepomičnog mjesta (rr. 6-7). Tim je cijeli tekst 2 Sam 7 dobio novo, ne toliko povijesno koliko teološko značenje. Jahve sam preuzima inicijativu u ostvarenju Davidovih namjera. On će sam odlučiti kada će hram biti sagrađen.

U *trećem sloju* teksta deuteronomistički redaktor produbljuje temu hrama i unosi obećanje dinastije (rr. 8-16). Neće David graditi Jahvi dom, nego će Jahve njemu sagraditi dom/potomstvo. Njegov sin, Salomon, sagradit će hram a Davidu se daje obećanje da će njegovo kraljevstvo u potomstvu trajati do vijeka. U isti temelj »graditi dom« ugrađen je teološki vid Davidove dinastije i njegova kraljevstva. Iza svega stoji Jahvin autoritet kao jamstvo Davidu i kraljevstvu i za daleku budućnost. U središtu je r. 13: »On (tvoj potomak – *zar`akā*) će sagraditi dom imenu mojemu, a ja ću utvrditi njegovo prijestolje zauvijek.« Jahve potvrđuje ostvarenje Davidove namjere o potrebi gradnje hrama i ističe važnost hrama ali ne David, nego Salomon će izvršiti to pobožno djelo. Tako je uvezan prvi i drugi sloj u teološko značenje i važnost Jahvina svetišta.

U daljnjoj redaktorskoj obradi teološke važnosti hrama i dinastije uneseno je Jahvino jamstvo o stabilnosti njegova prijestolja i neograničene budućnosti njegova kraljevstva. To je eshatološko obećanje za budućnost što se objašnjava kao uslihanje Davidove ponizne molitve u kojoj je izrazio svoju brigu za budućnost cijeloga izraelskog naroda. Nije sada važan on, nego Jahvina vjernost njegovu potomstvu i cijelom Izraelu. Redaktor je vješto povezo obećanje Davidu s Jahvinim obećanjem cijelom Izraelu, aludirajući na savez Božji na Sinaju s njegovim slugom Mojsijem. David je kao nekoć Mojsije vjerni sluga Jahvin koji je zaslužio važno mjesto u izraelovoj povijesti pa mu Jahve jamči očuvati »velikaško ime« i upisati mu ime kao vjernog Jahvina izabranika u vrh izraelove povijesti. Time je udaren teološki temelj idealiziranju mesijanskog lika kralja Davida u deuteronomističkoj ali i proročkoj obradi Davidove uloge u povijesti.⁴³ Na te teološke misli nakon babilonskog sužanjstva i svećenički potomci Sadokova i Natanova potomstva pokazali su Davida kao ideal deuteronomističke povijesti tumačene u Prvoj knjizi Kraljeva i Drugoj knjizi Kraljeva i Knjigama Ljetopisa. U tom smislu 2 Sam 7 i nije u pravom smislu mesijanski tekst koji bi u središte stavio dolazak pojedinca koji će spasiti Izraela, već više ističe eshatološki vid vječnosti dinastije, u skladu sa židovskim uvjerenjima da se mesijanizam ne svodi samo na jednu osobu, nego uključuje blagoslov Jahvin koji se ostvaruje s cijelim Izraelom u mesijanskom vremenu (usp. Ps 72). Natanovo proroštvo ne opisuje u čemu bi bio taj mesijanizam, no udarilo je teološki temelj vječnosti Davidove dinastije unutar koje će se doći do ostvarenja Jahvina obećanja o Davidovu potomku.

Sveti Luka u Dj 13,22-23 osvrće se na ta mesijanska obećanja dinastije kada je napisao »pošto svrgnu njega (Šaula), podiže im za kralja Davida za

⁴³ Usp. Bernard RENAUD, *La prophétie de Natan*, 60–61.

koga posvjedoči: Nađoh Davida, sina Jišajeva, čovjeka po svom srcu, koji će ispuniti sve moje želje. Iz njegova potomstva izvede Bog po svom obećanju Izraelu Spasitelja, Isusa.« Idealizirani mesijanski lik Davida, prema sv. Luki, u Izraelovoj povijesti ostvaren je u Isusu, novom Davidu.

Summary

NATHAN'S PROPHECY TO DAVID

THE RISE OF THE MONARCHY AND THE IDEALIZED FIGURE OF DAVID (2 SAM 7)

Božo ODOBAŠIĆ

Catholic Theological Faculty in Sarajevo
Josipa Stadlera 5, BIH – 71 000 Sarajevo
odobasa@bih.net.ba

In the biblical Deuteronomist history of Israel, King David is depicted as the most important figure of the royal dynasty. After many military victories David was able to consolidate the royal power and make Jerusalem the capital of Israel. As an effective warrior and an »oriental« monarch he also maintained the prospect of building temple to his God, Yahweh, in order to fortify the kingdom in a context of political and religious unity (some scholars believe that he did indeed build the temple).

Into the narrative material of 2 Sam 7 about the rise of the monarchy one of the Deuteronomist authors has inserted two important themes: the construction of the royal palace or temple and the promise to the dynasty.

Regarding the theme of temple construction the author identifies the model figure of David, who at the centre of his kingdom intends to focus on the proper cult of Yahweh, God of Israel. Making an adept pun on home/temple – bēt/bājīt, Yahweh is with you / Yhwh immāk, my servant David / abdī Dāvid, prince – nāgīd, seed – zera` which also means offspring and posterity, forever – `ad-`ōlām, the author invests an important theological meaning in David's royal mission and Yahweh's promise of an offspring, or posterity and of the dynasty's permanence.

In the second layer of the material David has been checked because the right to build the temple is taken away from him. The explanation is theological: Yahweh did not request and did not intend that he be secluded within a space, in the temple's immovable sanctuary (v. 6-7). In this way the whole text of 2 Sam 7 receives new meaning, not so much historical as theological. Yahweh himself takes the initiative in implementing David's intent. He himself will decide when the temple is to be built.

In the third layer of the text Deuteronomist redactor deepens the theme of temple and introduces the promise of dynasty (v. 8-16). It is not David who will build a home for Yahweh but Yahweh who will build a home – or posterity – for David. His son Solomon will build the temple and David receives the promise that his kingdom will last forever through his posterity. Within the same foundation is built the theological aspect of David's dynasty and his reign. The authority of Yahweh supports the guarantee that is given to David regarding the distant future. The focus is on v. 13: »It is he (your offspring – zar`akā) who shall build a house for my name. And I will make his royal throne firm forever.« Yahweh confirms the implementation of David's intention to build the temple and points out the importance of the temple, but Solomon, not David, will implement this pious deed. In this way the first and the second layer are bound into the theological meaning and importance of Yahweh's shrine.

The guarantee of stability for David's throne and an unlimited future for his kingdom has been introduced to the commentary on the temple's and the dynasty's theological importance. This is an eschatological promise regarding the future explained as an answer to David's humble prayer (vv. 18-29) in which he expresses his worry about the future of the entire people of Israel. Now the important thing is not David but Yahweh's fidelity to David's posterity and to the whole of Israel. The redactor has skilfully connected the promise to David with Yahweh's promise to the whole of Israel, in allusion to God's covenant on Sinai with his servant Moses. Like Moses in his time, David is a faithful servant of Yahweh who is entitled to hope that Yahweh will preserve his »great name« and that his name will be inscribed as Yahweh's chosen one at the apex of Israel's history. In this way, the foundation for idealizing the Messianic figure of David in Deuteronomist and in the prophetic treatment of David's role in history is established. After the Babylonian exile, priestly descendants of Zadok and Nathan's successors depicted David as the ideal of Deuteronomist history, as explained in the First and Second Book of Kings and in the Chronicles. In this sense, 2 Sam 7 is not strictly a messianic text which focuses on the arrival of an individual person who would save Israel; rather it stresses the eschatological aspect of the permanence of the dynasty, reflecting the Jewish concept of messiahship which is not limited to one person but which includes God's blessing meant for the whole of Israel in messianic time (see Ps 72). Nathan's prophecy does not present what would constitute this messiahship but establishes the foundation for the durability of David's dynasty and the circumstances within which will be created the conditions for the implementation of Yahweh's promise through David's descendant. St. Luke in Acts 13,22-23 keeps in mind these messianic promises when he writes: »Then he removed him (Saul) and raised up David as their king; of him he testified, 'I have found David, son of Jesse, a man after my own heart; he will carry out my every wish'. From this

man's descendants God, according to his promise, has brought to Israel a saviour, Jesus. « According to St. Luke, the idealized figure of David has been realized in Jesus, who is the new David.

Keywords: King David, Nathan's prophecy, bêt/bājît – home/temple; zera` – seed, descendant, posterity; my seroant David – `abdî Dāvid; divine affiliation, messiahship, idealized David.